

РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ, ОЦІНКА ТА АУДИТ

©2020 НАЗАРОВА К. О., ГОРДОПОЛОВ В. Ю., КУЛЯША Н. Ю., КУЛЯША О. Ю.

УДК 338.43.071.2(477):657
JEL: O13; Q13; Q18

Назарова К. О., Гордополов В. Ю., Куляша Н. Ю., Куляша О. Ю. Розвиток агробізнесу в Україні: аналіз, оцінка та аудит

У статті досліджуються тенденції розвитку аграрного ринку України. Визначається місце оцінки, аналізу та аудиту агробізнесу, зокрема великих агрохолдингів, у забезпеченні довіри користувачів інформації до їх діяльності. Доводиться значущість аграрного сектора для національної економіки через розгляд його частки та її динаміки в генерації ВВП. Проаналізовано та оцінено середньогалузеві показники ефективності діяльності агробізнесу в Україні у 2017–2019 рр. Установлюється значущість негативного впливу карантинних обмежень, що спричинені пандемією COVID-19, на агроринок України. Крім того, розглядаються інші фактори, що стримують розвиток агроринку в Україні протягом 2015–2020 рр. Досліджується баланс ключових показників на ринку між значеннями національного виробництва, внутрішнього споживання, експорту та імпорту аграрної продукції та доводиться експортна спрямованість розвитку українського агроринку. Наголошується на відсутності дефіциту агропродукції на національному ринку. Стаття вміщує перелік найбільших аграріїв України за обсягами річних доходів, розміром земельного банку та активністю працевлаштування населення. Крім того, у результаті дослідження визначено високий рівень інвестиційної привабливості агроринку України, а тому доведено необхідність проведення аудиту агробізнесу для забезпечення високого рівня довіри іноземних інвесторів до суб'єктів аграрного ринку. Зроблено висновки про ефективність діяльності та спрогнозовано її на майбутнє.

Ключові слова: агробізнес, аналіз, оцінка, аудит, аграрний ринок, баланс ринку, розвиток.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-136-146>

Рис.: 7. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 22.

Назарова Каріна Олександрівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансового аналізу та аудиту, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: artorix@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0133-7364>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/N-3427-2016>

Гордополов Володимир Юрійович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансового аналізу та аудиту, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3151-8035>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/N-3051-2016>

Куляша Надія Юріївна – магістрантка, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: nadineart@i.ua

Куляша Ольга Юріївна – магістрантка, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: olgakulyasha@i.ua

UDC 338.43.071.2(477):657

JEL: O13; Q13; Q18

Nazarova K. O., Hordopolov V. Yu., Kuliasha N. Yu., Kuliasha O. Yu. Development of Agribusiness in Ukraine: Analysis, Evaluation and Audit

The article explores the tendencies in the development of the agrarian market of Ukraine. The place of evaluation, analysis and audit of agribusiness, in particular large agriholdings, in ensuring the trust of users of information to their activities is determined. Significance of the agrarian sector for the national economy is proved through the consideration of its share and its dynamics in GDP generation. The average sectoral performance indicators of agribusiness activity in Ukraine in 2017–2019 were analyzed and evaluated. The significance of the negative impact of quarantine restrictions caused by the COVID-19 pandemic on the agrarian market of Ukraine is determined. In addition, other factors hindering the development of the agrarian market in Ukraine during 2015–2020 are examined. The balance of key indicators in the market that is kept between the values of national production, domestic consumption, export and import of agrarian products is researched and the export direction of development of the Ukrainian agrarian market is proved. It is emphasized that there is no shortage of agrarian products on the national market. The article contains a list of the largest farmers in Ukraine in terms of annual income, land bank size and employment activity of the population. In addition, the research determines the high level of investment attractiveness of the agrarian market of Ukraine, and therefore proves the need to conduct an audit of agribusiness to ensure a high level of trust of foreign investors to the actors of the agrarian market. Conclusions have been drawn about the effectiveness of this activity and a prediction for the future is made.

Keywords: agribusiness, analysis, evaluation, audit, agrarian market, market balance, development.

Fig.: 7. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 22.

Nazarova Karina O. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Financial Analysis and Audit, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: artorix@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0133-7364>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/N-3427-2016>

Hordopolov Volodymyr Yu. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Financial Analysis and Audit, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3151-8035>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/N-3051-2016>

Kuliasha Nadiia Yu. – Graduate Student, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: nadineart@i.ua

Kuliasha Olha Yu. – Graduate Student, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: olgakiyasha@i.ua

Динамічний національний аграрний ринок (далі – агроринок), з одного боку, є невід’ємною складовою ефективного механізму забезпечення конкурентоздатної української економіки, а з іншого – інструментом виводу України (вітчизняних агротрейдерів) на експортні ринки інших країн і зайняття лідируючих позицій у рейтингах найсильніших постачальників агропродукції. Нарощення виробництва національним агробізнесом зумовило активне зростання попиту з боку споживачів інших країн на агропродукцію українського походження. Крім того, це сприяло зростанню зацікавленості з боку іноземних інвесторів як на українському агроринку, так і в українській економіці загалом. На користь зазначеної тези можна навести той факт, що Україна сьогодні знаходиться в топ-3 найбільших постачальників агропродукції в ЄС і займає не менш значуще місце у світовій торгівлі агропродукцією [1].

Існуючі тенденції розвитку агроринку України, рівень його ефективності, ринковий баланс основних показників та фактори привабливості для інвесторів доводять актуальність теми дослідження.

Теоретичні та практичні аспекти функціонування аграрного ринку в Україні, у т. ч. аналіз ключових тенденцій його розвитку, вивчали численні науковці та практики. Зокрема, окреслена тема посідає вагомe місце в працях І. В. Бурачек, Н. В. Волошанюк, К. М. Кірічок, А. Д. Кухарука, Н. В. Михайленко, М. М. Олашин, Т. Ю. Петрук, Д. К. Семенди, О. В. Семенди, А. К. Сьомки, О. Г. Тараріко та інших [2–7]. Оскільки аграрний ринок і бізнес, що є основним його учасником, активно розвиваються, дана тема є актуальною і для подальших досліджень. Розвиток агробізнесу має супроводжуватися розвитком наукових досліджень про нього.

Метою даного дослідження є критичний компаративний аналіз тенденцій розвитку аграрного ринку в Україні, його аналіз, оцінка та аудит. Отримані висновки ґрунтуються на результатах аналізу реального стану ринку у 2017–2020 рр., що дає підстави зробити висновки про ефективність діяльності агробізнесу в цьому періоді та спрогнозувати її на майбутнє.

Відповідно до визначеної мети поставлено такі завдання, вирішення яких сприятиме її результативному досягненню:

- ✦ оцінити рівень значущості аграрного комплексу для економіки України загалом;
- ✦ встановити наявність/відсутність балансу між показниками «виробництво», «внутрішнє споживання», «імпорт» та «експорт» на агроринку у 2017–2019 рр.;
- ✦ проаналізувати та оцінити середньогалузеві показники ефективності діяльності агробізнесу в Україні у 2017–2019 рр.;
- ✦ оцінити вплив негативних факторів на розвиток агробізнесу, в т. ч. карантинних обмежень, викликаних пандемією COVID-19;
- ✦ надати оцінку стану аудиту в агросфері тощо.

Під час проведення дослідження будуть використовуватися методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналітичні та статистичні методи, а також методи відносних величин.

Сільське господарство завжди було стратегічною галуззю національної економіки. Тому його постійна оцінка, аналіз та аудит виступають найкращими інструментами забезпечення ефективної діяльності с/г підприємств.

Україна знаходиться в топі найбільших виробників агропродукції. Це робить її впливовим

учасником міжнародних торговельних операцій. Представники агробізнесу – сільськогосподарські підприємства – є самостійними суб'єктами ринку, що створені або компетентними державними органами, або іншими суб'єктами, що вкладають певні ресурси (фінансові, матеріальні, часові, інтелектуальні) для задоволення за рахунок їх успішної діяльності суспільних та/або особистих потреб.

У сучасній Україні функціонує незалежний аграрний ринок, який, відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [8], є сукупністю правовідносин, пов'язаних з укладенням і виконанням цивільно-правових договорів щодо сільськогосподарської продукції. Після отримання незалежності Україна позиціонувалася серед міжнародних партнерів переважно як сировинна та аграрна країна, що сприяло розвитку аграрного ринку, його врегулюванню на законодавчому рівні та стабільному залученню іноземних інвестицій у нього. Нині агроринок є одним із найважливіших елементів економіки загалом. Одна з причин – це здатність генерувати значну кількість валового внутрішнього продукту (рис. 1).

Відповідно до офіційної статистики у 2019 р. аграрний бізнес забезпечив утворення 10,5% всього ВВП України у 2019 р. Даний показник знизився на 1,5% порівняно з 2018 р. через збільшення частки у ВВП оптової та роздрібної торгівлі, ІТ, державного управління, оборони, освіти

та охорони здоров'я. Прогнозується, що у 2020 р. з урахуванням існуючих тенденцій (особливо з відкриттям ринку землі та зростанням зацікавленості іноземних інвесторів у фінансуванні аграрних проектів) агробізнес продовжуватиме формувати більше 10% національного ВВП. У масштабах держави це – суттєва результативність суб'єктів господарювання.

Для забезпечення постійного розвитку аграрного ринку в Україні держава розробила певні інструменти підтримки бізнесу. Найвагоміший серед них – це фінансування за рахунок видатків державного бюджету, відшкодування податків та фінансова допомога аграріям на розробку та реалізацію інноваційних проектів у агросфері. Щороку виділяється все більше бюджетних коштів для фінансування потреб саме агроринку (рис. 2).

Так, у 2017–2019 рр. видатки в агросферу в абсолютних одиницях збільшуються, у той час як у відносних стосовно загального обсягу видатків у економічну діяльність зменшуються. Важливо зауважити: якщо видатки в економічну діяльність у 2019 р. становили 72 363,7 млн грн, то 13 968,2 млн грн з них були спрямовані на фінансування саме сільського господарства. Це значна кількість коштів.

Крім державної підтримки, агросектор отримує фінансову допомогу і від інвесторів. Так, у 2017 р. капітальні інвестиції в дану сферу займали 14,3% від усіх інвестицій в економічну

Рис. 1. Частка галузей у ВВП України, 2019 р., %

Джерело: систематизовано на основі [9].

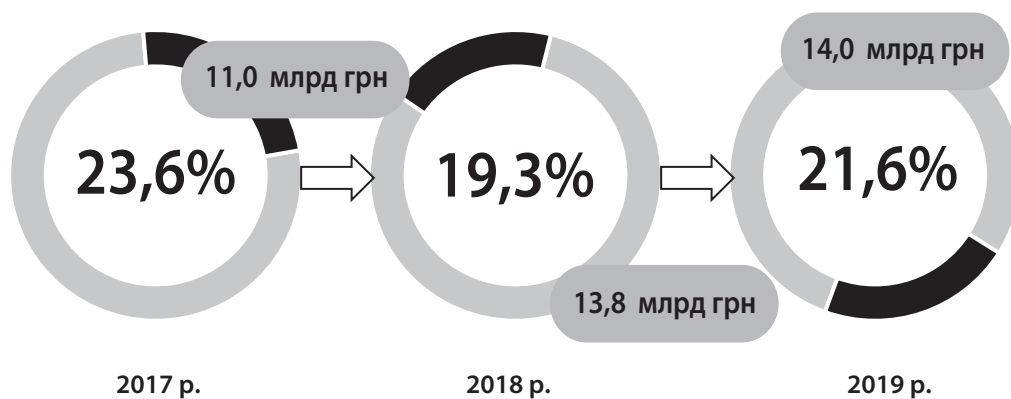

Рис. 2. Динаміка бюджетних витратків на розвиток та підтримку агроринку України у 2017–2019 рр., % від обсягу витратків в економічну діяльність

Джерело: узагальнено на основі [10].

діяльність. Проте у 2019 р. їх абсолютне та відносне значення зменшилися до 9,5% та 59 130 тис. грн відповідно [11].

Ключовою характеристикою будь-якого ринку є його баланс, тобто відсутність профіциту та дефіциту продукції, яка виробляється таким ринком (табл. 1). В агросекторі баланс ринку забезпечується за рахунок експортування надлишкової продукції за територію України, оскільки експорт аграрної продукції у 2017 р. становив 66,7% національного виробництва, у 2018 р. – 59,7%, у 2019 р. – 67,9%.

Таблиця 1

Баланс агроринку України у 2017–2019 рр., млн грн

Ключові показники стану агроринку України	Рік		
	2017	2018	2019
Національне виробництво (В)	707792	847587	842767
Імпорт (І)	114398	137511	148251
Експорт (Е)	472272	506250	572329
Внутрішнє споживання (С) *розрахункове значення: $C = B + I - E$	349918	478848	418689

Джерело: систематизовано на основі [11].

На агроринку України спостерігається баланс показників «національне виробництво», «імпорт», «експорт» і «внутрішнє споживання» при тому, що саме ці показники в досліджуваний період значно зростають. Виробництво агропродукції національного бізнесу зросло на 19,1%, імпорт – на 29,6%, експорт – на 21,2%, а споживання – на 19,7% у 2019 р. порівняно з початком досліджуваного періоду. Зростаючі тенденції свідчать про активний розвиток і стрімку динаміку агроринку України.

Доречно наголосити на тому, що національний аграрний ринок є експортоорієнтованим (рис. 3).

У результаті зіставлення та аналізу показників імпорту та експорту агропродукції національного виробництва прослідковується чітка тенденція до переважання експорту над імпортом – на 286% у 2019 р (у 2017 р. різниця була суттєвіша – 313%). Це підтверджує експортну орієнтацію національного бізнесу.

Великому агробізнесу нині доступна значна кількість іноземних агроринків. Так, для прикладу [12]:

1. Найбільший український агрохолдинг «Kernel» експортує свою продукцію на ринки Бахрейну, Бельгії, Білорусі, В'єтнаму, Великої Британії, Венесуели, Естонії, Єгипту, Ємену, Ізраїлю, Індії, Ірландії, Іспанії, Італії, Китаю, Кувейту, Литви, Лівану, Непалу, Нідерландів, ОАЕ, Палестини, Панами, Польщі, Саудівської Аравії, Сенегалу, Суринаму, США, Таїланду, Туреччини, Франції, Швейцарії, Швеції та інших країн. Загалом відкритими для компанії є більше 80 країн світу.
2. Вертикально інтегрований агрохолдинг «МХП» експортує свою продукцію в Азербайджан, Бенін, Вірменію, Габон, Гану, Гонконг, Грузію, Єгипет, Ізраїль, Ірак, Італію, Киргизстан, Мавританію, Молдову, Нідерланди, Німеччину, ОАЕ, Півден-

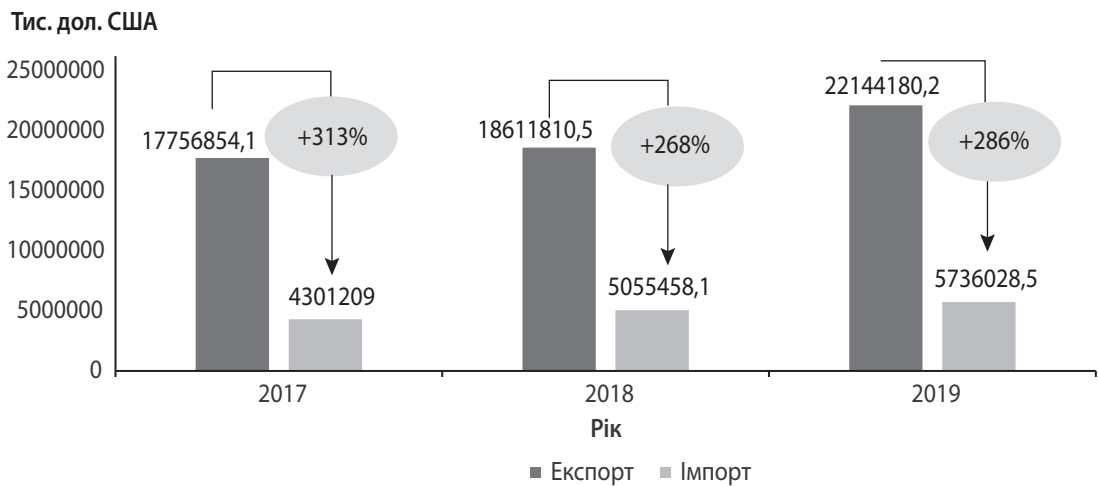

Рис. 3. Динаміка співвідношення імпорту та експорту агропродукції в Україні, 2017–2019 рр., тис. дол. США
 Джерело: систематизовано на основі [11].

ний Судан, Румунію, Саудівську Аравію, Словаччину, Туреччину, Чехію, Чорногорію, Швейцарію та в інші країни. Відкритими для компанії є понад 80 країн світу.

3. «Астарта-Київ» експортує агропродукцію на ринки Єгипту, Ізраїлю, Кіпру та інших країн (переважають регіони Азії та Африки) тощо.

Географія експорту агропродукції з України досить широка – більшість іноземних агроринків відкриті для українських компаній. Тому експорт національної агропродукції поширений по всьому світу, на всіх континентах.

Окремо необхідно звернути увагу на те, що експортні ринки – це значні можливості для розвитку українського агробізнесу, якими нині користуються великі його представники. Водночас агросектор – це один із найбільших роботодавців України, оскільки його особливістю є здатність відображати ситуацію на всьому ринку праці та бути сукупністю всіх професій і напрямів, що на ньому представлена (рис. 4) [13].

Важливо підкреслити, що в Україні протягом 2015–2019 рр. спостерігається постійне зростання частки зайнятого населення в галузі сільського, лісового та рибного господарства у віці 15–70 років. Так, якщо у 2015 р. в сільському господарстві працювало 17,5% зайнятого населення України, то до 2019 р. його частка збільшилась до 18,2%. При цьому переважаючими протягом всього періоду залишаються ті, хто зайняті в економічній діяльності, відмінній від агро, промисловості, будівництва, ритейлу, ло-

гістики, тимчасового розміщення та організації харчування [11].

Найбільш привабливим роботодавцем є великий агробізнес, а саме: Bayer Україна, Syngnet Agrosompany, Syngenta Україна, Агропросперіс, МХП, Кернел, Континенталь Фармерз Груп, Епіцентр Агро, НІБУЛОН, Укрлендфармінг та інші [14].

Варто розглядати великих учасників агроринку як таких, хто безпосередньо задає проаналізовані вище тенденції розвитку.

На агроринку функціонує значна кількість представників великого бізнесу. Так, 28 з них займають позиції у топ-200 найбільших компаній України за розміром доходу у 2019 р. Найбільшим учасником аграрного ринку і за розміром земельного банку, і за розміром виручки є ТОВ «Кернел-Трейд» (51,48 млн грн виручки від реалізації у 2019 р., входить у склад холдингу Kernel). Його провідна позиція серед аграріїв є незмінною із 2017 р. До п'ятірки лідерів ринку також варто віднести ПрАТ «Миронівський хлібопродукт» (36,85 млн грн виручки та 5,04 млн грн чистого прибутку, що є максимальним значенням серед представників галузі у 2019 р.), ТОВ СП «Нібулон» (27,67 млн грн), ТОВ «АДМ Юкрейн» (23,14 млн грн) і ДП «Сантрейд» (23,01 млн грн) [15].

Серед агробізнесу, провідним напрямом якого є рослинництво, найбільших учасників необхідно оцінювати за розміром земельного банку. Вони в подальшому іменуватимуться латифундистами України (землеволодіння, що займає значну площу) (рис. 5).

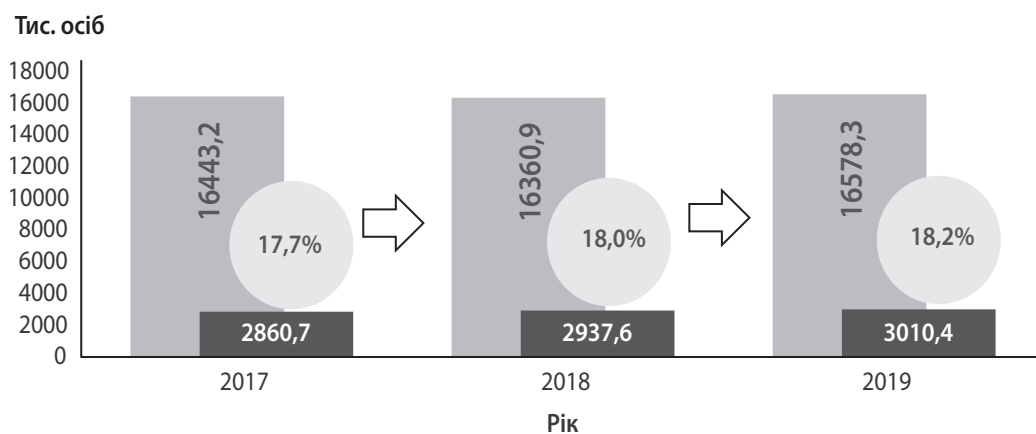

Рис. 4. Динаміка та структура зайнятого населення в агробізнесі України, 2017–2019 рр., тис. осіб

Джерело: систематизовано на основі [11].

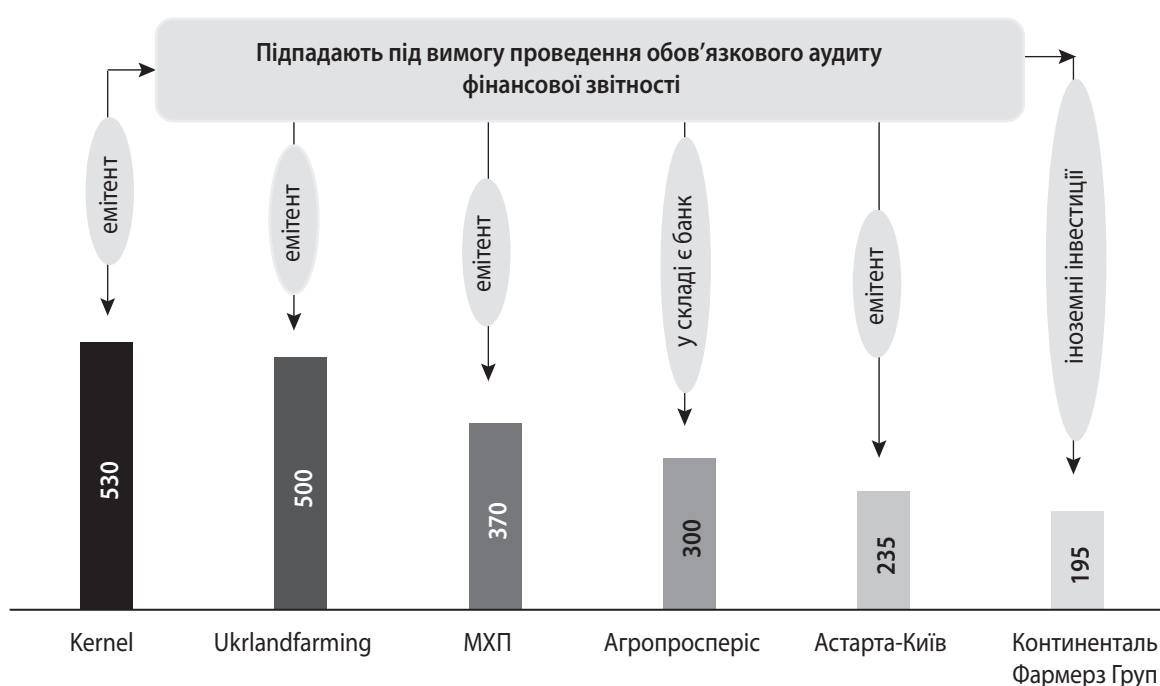

Рис. 5. Найбільші представники агробізнесу в Україні за розміром земельного банку, 2020 р., тис. га

Джерело: побудовано на основі [16; 17].

Як і в будь-якому бізнесі, користувачі інформацією про агропідприємства бажають отримати найбільш достовірні, точні та актуальні дані, аби приймати правильні управлінські, інвестиційні та інші економічні рішення. Тому для них важливими виступають аналіз та оцінка не лише окремо, але й у поєднанні з аудитом.

Найбільші аграрії України без виключень підпадають під норми Законів України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» у частині проведення щорічного обов'язкового аудиту фінансової звітності [18]. Серед них переважає використання послуг Ве-

ликої аудиторської четвірки. Наприклад, Kernel і МХП є клієнтами Deloitte, Астарта-Київ – PwC, Ukrlandfarming – EY тощо.

Але для агробізнесу важливим є не лише обов'язковий аудит, який передбачається законодавчими приписами, але й ініціативний аудит. Агропідприємства повинні бути зацікавлені в його проведенні через можливості, які відкриваються перед ними після отримання позитивного підтвердження достовірності фінансової звітності компанії. Український агробізнес – один із найперспективніших і найбільш привабливих об'єктів іноземного інвестування. Але значні переваги такого інвестування відкриваються для

бізнесу, у т. ч. аграрного, лише тоді, коли інвестор довіряє компанії. Аудитор – сполучна і водночас ключова інформаційна ланка між українським агробізнесом та іноземним інвестором, що встановлює вказану довіру.

На агроринку у 2019 р. налічувалось лише 195 латифундистів, у яких земельний банк перевищував 10 тис. га [11]. Інші учасники агроринку – це фермерські господарства та суб'єкти малого і середнього агробізнесу. Найкраща їх характеристика як учасників – це продуктивність та рентабельність бізнесу, що прямо впливає на розвиток усього ринку.

Продуктивність праці на агропідприємствах незалежно від їх розміру та форми власності постійно зростає. Так, якщо у 2017 р. середньогалузевий показник складав 755,4 тис. грн на одного зайнятого в агробізнесі, то до 2019 р. він зріс на 23% – до 928,6 тис. грн [11]. Оскільки продуктивність праці відображає ефективність діяльності суб'єкта господарювання, то її суттєве зростання протягом трьох років характеризує зростання ефективності ведення агробізнесу в Україні.

Щодо рентабельності, то середньогалузева операційна рентабельність знижується до 2019 р. на 17% відносно 2017 р. – до 19,3%. Рентабельність всієї діяльності також знижується порівняно із 2017 р. – до 16,1% (на -2%) [11]. При цьому найменша рентабельність діяльності агробізнесу в Україні спостерігалась у 2018 р. У 2019 р. ситуація незначно виправилася, проте не наблизилася до рівня 2017 р.

Крім рентабельності та продуктивності праці, важливими є й абсолютні показники прибутковості агропідприємств. Такі показники дозволяють характеризувати середню прибутковість та ефективність діяльності всього агроринку (рис. 6).

Отже, в українському агробізнесу переважають прибуткові підприємства – 83,5% у 2019 р. Хоча їх частка знижується порівняно з 2017 р., коли прибуткового агробізнесу було 86,8%, але все ж переважаюча частка присутня (в 4 роки, або 406% на кінець досліджуваного періоду).

З кінця 2019 р. на світову та українську економіку зокрема почав здійснювати значний негативний вплив новий фактор – пандемія COVID-19 та карантинні обмеження, що були введені у зв'язку з цим. Пандемія кардинально змінила глобальні економічні перспективи. Такими нині є значне скорочення світового ВВП (більше, ніж на 5,2%), банкрутство великої кількості суб'єктів господарювання, глобальна рецесія, втрата робочих місць, проблеми з торговельними зв'язками, зниження інвестицій та інше [19].

Світова економічна криза, що виникла на фоні значних карантинних обмежень, проявляється і в Україні. Очікувано, вона повинна торкнутись і агробізнесу. Проте національний агроринок розвивався в умовах певних обмежень і під впливом негативних факторів і до того (рис. 7). Усі обмеження розглянуті безпосередньо з точки зору аграріїв.

Рис. 6. Розподіл агропідприємств України залежно від виду фінансового результату, 2017–2019 рр., %
Джерело: систематизовано на основі [11].

Рис. 7. Оцінка впливу факторів, які сповільнюють розвиток агробізнесу в Україні, 3 квартал 2015 р. – 3 квартал 2020 р., %

Джерело: складено за інформацією [20].

При оцінці очікувань аграріїв щодо істотності факторів стримування розвитку агробізнесу виявлено таке:

1. Недостатній попит (11% респондентів обрали його як суттєвий у 3 кварталі 2015 р., і лише 8% – у 3 кварталі 2020 р.).
2. Погодні умови (19–30% респондентів протягом 2015–2020 р. вважали його суттєвим фактором впливу).
3. Нестача робочої сили (найменш важливий фактор для агробізнесу – лише 1–4% респондентів у різні роки звертали увагу на його негативний вплив).
4. Нестача матеріалів, устаткування (8% респондентів вважали це проблемним питанням у 3 кварталі 2015 р., проте на кінець 3 кварталу 2020 р. лише 2% з них дотримувались такої думки).
5. Фінансові обмеження (51% респондентів були занепокоєні даним фактором у 3 кварталі 2015 р., і лише 22% – в аналогічному періоді 2020 р.).
6. Інші фактори.

Тобто агробізнес найчастіше стикається з проблемою доступного фінансування. Доступним у даному випадку вважається таке фінансування, що є дешевим і тривалим. Українські банки не могли забезпечити виконання цих критеріїв, особливо в період «банкопаду», оскільки фінансування національних банків та інвесторів було дорогим і нетривалим, особливо у 2015 р.

Втім, зараз деякі національні банки пропонують доступні інструменти фінансування. Крім того, набули популярності інструменти міжнародного фінансування. Перш за все, це стосується Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) [21]. Отже, у 2020 р. доступність дешевого та тривалого фінансування для аграріїв є набагато вищою, аніж у 2015 р.

Таким чином, варто наголосити, що з 2015 р. агробізнес розвивався в умовах значних фінансових обмежень, які до 2020 р. були усунуті. Переважаючим негативним фактором у поточному році для агробізнесу стали погодні умови, які відповідно до специфіки галузі є нормальним явищем. При цьому у 2020 р. аграрінок відчуває, що фактори стримування розвитку стали слабкішими. Відсутність значного впливу фінансових обмежень, нестачі матеріалів, устаткування та робочої сили, а також недостатнього попиту дозволила аграріям потрапити до переліку тих, хто найменше постраждав від карантинних обмежень, введених на час поширення COVID-19 [22].

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження підтверджують, що аграрний бізнес України є важливою складовою економіки, що генерує більше 1/10 ВВП країни щорічно. Результати аналізу доводять постійні тенденції розвитку аграрного

ринку, особливо в частині великого бізнесу, що тут функціонує. Більшість учасників ринку підтверджують відсутність факторів, що стримують подальший розвиток агропромислового комплексу в Україні. Лише деякі з них страждають від фінансових обмежень і погодних умов, що є нормальним фактором відповідно до специфіки бізнесу.

На агроринку спостерігається існування балансу виробництва, внутрішнього споживання, експорту та імпорту. Він досягається за рахунок експортної спрямованості діяльності великого агробізнесу (67,9% виробленої продукції вивезено закордон).

Агробізнес є стабільно прибутковою діяльністю (що підтверджуються 83,5% представників ринку, які за результатами 2019 р. отримали позитивний фінансовий результат). 14% найбільших суб'єктів господарювання в Україні незалежно від розміру та форми власності – це агробізнес.

Також необхідно наголосити, що агробізнес незначно постраждав від карантинних обмежень та економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19. Це робить його привабливим для іноземного інвестування, яке переорієнтовується на сильніший бізнес у період зростання кількості ліквідацій суб'єктів ринку. Наступним кроком, який повинен зробити національний агробізнес, аби отримати довгострокову підтримку іноземних інвесторів та партнерів в умовах економічної кризи, – забезпечити їх довіру до себе завдяки співпраці з аудиторськими компаніями.

Розуміння ключових тенденцій агроринку є необхідною умовою правильних та ефективних рішень, що приймаються користувачами інформації. Таке розуміння забезпечується за рахунок проведення якісних аналізу, оцінки та аудиту інформації як основних інструментів забезпечення довіри до українського агроринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна увійшла в ТОП-3 найбільших постачальників агропродукції до ЄС // SuperAgronom.com. 12.03.2020 р. URL: <https://superagronom.com/news/9868-ukrayina-uviyshla-v-top-3-naybilshih-postachalnikiv-agroproduktiyi-do-yes>
2. Олашин М. М. Аналіз окремих нормативно-правових актів, що забезпечують функціонування аграрного сектору економіки України. *Аграрна економіка*. 2018. Т. 11. № 1–2. С. 23–28.
3. Тараріко О. Г. SWOT-аналіз і аналіз прогалин (GAP-аналіз) політик, програм, планів і законодавчих актів у галузі сільського господарства та

- підготовка рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до положень Конвенції Ріо. Херсон : ФОР Грін Д. С., 2016. 102 с.
4. Семенда Д. К., Семенда О. В., Петрук Т. Ю. Економічні аспекти функціонування сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2018. № 10. С. 106–116. URL: http://eaprk.org.ua/sites/default/files/eaprk/2018/10/eaprk_2018_10_p_106_116.pdf DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201810106>
 5. Кірічок К. М., Кухарук А. Д. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу України. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2019. № 13. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29375/1/2019-13_1-11.pdf
 6. Бурачек І. В., Михайленко Н. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 134–137. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/27.pdf>
 7. Волошанюк Н. В., Сьомка А. К. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2017. Вип. 13. Ч. 1. С. 45–49. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15773/1/АГРАРНИЙ%20СЕКТОР%20УКРАЇНИ.pdf>
 8. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
 9. Соціально-економічний розвиток України за січень – травень 2020 року // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2020/soc_ek_r_Ukr/soc_ek_r_Ukr_05_2020.pdf
 10. Статистичний збірник «Бюджет України 2019». Київ, 2020. 297 с. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_\(for_website\)%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_(for_website)%20(1).pdf)
 11. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2019». Київ, 2020. 230 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf
 12. Митна статистика // Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/>
 13. Работать в агро – модно. Пять аргументов в пользу отрасли. URL: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/rabotat-v-agro-modno-pyat-argumentov-v-polzuo-trasli-1246176.html>
 14. Рейтинг работодателей 2020 // delo.ua. URL: <https://delo.ua/business/rates/employer-rating/>
 15. Віннічук Ю., Головнюв С. 200 найбільших компаній України 2019 року. URL: https://biz.censor.net/resonance/3218608/200_nayiblishih_kompanyi_ukrani_2019_roku
 16. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

17. Top 100 латифундистов України 2020 // Latifundist.com. 01.01.2014. URL: <https://latifundist.com/rating/top100>
 18. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
 19. The Global Economic Outlook During the COE VID-19 Pandemic: A Changed World // WorldBank. 08.06.2020. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world>
 20. Очікування сільськогосподарських підприємств щодо перспектив розвитку їх ділової активності за видами економічної діяльності (2015–2020) // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/fin/rp/selo/arj_selo_2020.htm
 21. Агробізнес в Україні: очікування та реальність. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/186177_agrobznes-v-ukran-ochkuvannya-ta-realnst
 22. АПК буде серед найменш постраждалих від карантинних обмежень галузей – прогноз НБУ // Економічна правда. 31.07.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/31/663581/>
- REFERENCES**
- “Ahrobiznes v Ukraini: ochikuvannia ta realnist” [Agribusiness in Ukraine: Expectations and Reality]. https://biz.ligazakon.net/ua/news/186177_agrobznes-v-ukran-ochkuvannya-ta-realnst
- “APK bude sered naimensh postrazhdalykh vid karantynnykh obmezhen haluzei – prohnoz NBU” [The Agro-industrial Complex Will Be Among the Least Affected by the Quarantine Restrictions of the Industries – the NBU Forecast]. *Ekonomichna pravda*. July 31, 2020. <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/31/663581/>
- Burachek, I. V., and Mykhailenko, N. V. “Suchasnyi stan ta perspektyvni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini” [Modern Condition and Perspective Directions of Agricultural Development in Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2018. <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/27.pdf>
- Kirichok, K. M., and Kukharuk, A. D. “Analiz zovnishnyoeconomichnoi diialnosti ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy” [Analysis of Foreign Economic Activity of Agroindustrial Complex of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia*. 2019. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29375/1/2019-13_1-11.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2004). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
- “Mytna statystyka” [Customs Statistics]. *Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy*. <http://sfs.gov.ua/ms/>
- “Ochikuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv shchodo perspektyv rozvytku yikh dilovoi aktyvnosti za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2015-2020)” [Expectations of Agricultural Enterprises Regarding the Prospects for the Development of Their Business Activity by Type of Economic Activity (2015-2020)]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/fin/rp/selo/arj_selo_2020.htm
- Olashyn, M. M. “Analiz okremykh normatyvno-pravovykh aktiv, shcho zabezpechuiut funktsionuvannia ahrarynogo sektoru ekonomiky Ukrainy” [Analysis of Certain Normative Legal Acts which Provide the Functioning of the Agricultural Sector of Economy of Ukraine]. *Ahrarna ekonomika*, vol. 11, no. 1-2 (2018): 23-28.
- “Rabotat v agro – modno. Pyat argumentov v polzu otrasli” [Working in Agro Is Fashionable. Five Reasons for the Industry]. <https://tsn.ua/ru/ukrayina/rabotat-v-agro-modno-pyat-argumentov-v-polzu-otrasli-1246176.html>
- “Reyting rabotodateley 2020” [Employers Rating 2020]. *delo.ua*. <https://delo.ua/business/rates/employer-rating/>
- “Sotsialno-ekonomichni rozvytok Ukrainy za sichen – traven 2020 roku” [Socio-economic Development of Ukraine for January – May 2020]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2020/soc_ek_r_Ukr/soc_ek_r_Ukr_05_2020.pdf
- “Statystychnyi zbirnyk «Biudzhet Ukrainy 2019»” [Statistical Collection "Budget of Ukraine 2019"]. Kyiv, 2020. [https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_\(for_website\)%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_(for_website)%20(1).pdf)
- “Statystychnyi zbirnyk «Silske hospodarstvo Ukrainy 2019»” [Statistical Collection "Agriculture of Ukraine 2019"]. Kyiv, 2020. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf
- Semenda, D. K., Semenda, O. V., and Petruk, T. Yu. “Ekonomichni aspekty funktsionuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv” [Economical Aspects of Agricultural Enterprises' Functioning]. *Ekonomika APK*. 2018. http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/10/eapk_2018_10_p_106_116.pdf DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201810106>
- “The Global Economic Outlook During the COVID-19 Pandemic: A Changed World”. *WorldBank*. June 08, 2020. <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world>
- “Top 100 latifundistov Ukrainy 2020” [Top 100 Latifundists of Ukraine 2020]. *Latifundist.com*. January 01, 2014. <https://latifundist.com/rating/top100>
- Tarariko, O. H. *SWOT-analiz i analiz prohalyh (GAP-analiz) polityk, prohram, planiv i zakonodavchykh aktiv u haluzi silskoho hospodarstva ta pidhotovka rekomendatsii shchodo yikh udoskonalennia vidpovidno do*

polozhen Konventsii Rio [SWOT Analysis and GAP Analysis of Agricultural Policies, Programs, Plans and Legislation and Preparation of Recommendations for Their Improvement in Accordance With the Provisions of the Rio Conventions]. Kherson: FOP Hrin D. S., 2016.

"Ukraina uviishla v TOP-3 naibilshykh postachalnykiv ahroproduksii do Yes" [Ukraine Is Among the TOP-3 Largest Suppliers of Agricultural Products to the EU]. SuperAgronom.com. March 12, 2020. <https://superagronom.com/news/9868-ukrayina-uvyishla-v-top-3-naybilshih-postachalnikiv-agroproduksiyi-do-yes>

Vinnichuk, Yu., and Holovnyov, S. "200 naibilshykh kompanii Ukrainy 2019 roku" [200 Largest Companies of Ukraine in 2019]. https://biz.censor.net/resonance/3218608/200_naybilshih_kompanyi_ukraini_2019_roku

Voloshaniuk, N. V., and Syomka, A. K. "Ahrarnyi sektor Ukrainy: tendentsii, subiekty, perspektyvy reformuvannia" [Agricultural Sector of Ukraine: Trends, Business Prospects of Reform]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*. 2017. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15773/1/АГРАРНИЙ%20СЕКТОР%20УКРАЇНИ.pdf>